

Χ.Α. ΧΩΜΕΝΙΔΗΣ

Συλλογική
Αυτοβιογραφία

Όσο πιο Δυνατά Με Έδεξε,
Τόσο πιο Δυνατά Του Τραγουδούσα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΟΣΟ ΠΙΟ ΔΥΝΑΤΑ ΜΕ ΕΔΕΡΝΕ,
ΤΟΣΟ ΠΙΟ ΔΥΝΑΤΑ ΤΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΟΥΣΑ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΣΟΦΟ ΠΑΙΔΙ, *Εστία*, 1993, *Πατάκης*, 2008

ΤΟ ΥΨΟΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΝ, *Εστία*, 1995

ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ, *Εστία*, 2003

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΚΑΙ ΤΟ ΚΕΛΛΙ, *Πατάκης*, 2005

ΛΟΓΙΑ ΦΤΕΡΑ, *Πατάκης*, 2009

Η ΦΩΝΗ, *Εστία*, 1998, *Πατάκης*, 2011

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΣΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ, *Πατάκης*, 2012

ΝΙΚΗ, *Πατάκης*, 2014

ΝΕΑΡΟ ΑΣΠΡΟ ΕΛΑΦΙ, *Πατάκης*, 2016

ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΩΝ

ΔΕΝ ΘΑ ΣΟΥ ΚΑΝΩ ΤΟ ΧΑΤΙΡΙ, *Εστία*, 1997

ΔΕΥΤΕΡΗ ΖΩΗ, *Εστία*, 2000

ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΑΣ ΜΑΣ ΒΑΛΟΥΝ

ΑΠΟΥΣΙΑ, *Πατάκης*, 2010

Χ. Α. ΧΩΜΕΝΙΔΗΣ

Όσο πιο δυνατά με έδερνε,
τόσο πιο δυνατά του τραγουδούσα

ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία
Πεζογραφία – 419

Χ. Α. Χωμενίδης, *Όσο πιο δυνατά με έδερνε,
τόσο πιο δυνατά του τραγουδούσα*

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Διορθώσεις: Νάντια Κουτσοουρόμπα

Σελιδοποίηση: ΦΑΣΜΑ ΑΦΟΙ Καπένη Ο.Ε.

Φιλμ, μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση

Copyright © Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη) και

Χ. Α. Χωμενίδης, Αθήνα, 2017

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα,

Οκτώβριος 2017

Κ.Ε.Τ. Β360 Κ.Ε.Π. 799/17 ISBN 978-960-16-7601-2

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΡΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στη Γωλίνα

Οικίας περιβάλλον, κέντρων, συνοικίας
που βλέπω κι όπου περπατώ χρόνια και χρόνια.

Σε δημιούργησα μες σε χαρά και μες σε λύπες:
με τόσα περιστατικά, με τόσα πράγματα.

Κ' αισθηματοποιήθηκες ολόκληρο, για μένα.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Περιεχόμενα

Ένα τριαντάφυλλο για την Κλυτώ	17
Ο Αϊ-Βασίλης κι εγώ	22
Μόνο έτσι η ζωή είναι ωραία	26
Η πάλη των τάξεων	33
Όσο πιο δυνατά με έδερνε, τόσο πιο δυνατά του τραγουδούσα	41
Τα Χριστούγεννα του τεμπέλη	50
Ηρωίδα	61
Γιατί έκλαψε ο Μίκης;	65
Πηγαίνω θέατρο από παιδί	69
Χορεύοντας μέχρι τον τάφο	73
Μάγος-δώρο	82
Παντού υπάρχει λίγη σίκαλη	91
Τι σημαίνει αχλός;	98
Ο πρίγκιπας των ορέων	103
Πάτησε κατά λάθος τη σκανδάλη	111

Ο μάγκας με το τρίκυκλο	115
Ο άνθρωπός μας	121
Η μαύρη τρύπα.	128
Τον φίλο μας που χάσαμε...	134
Η Σάρα και η Μάρα	139
Βαρέθηκα...	145
Η δημοκρατία θα νικήσει.	149
Γράμμα σε ένα κορίτσι που θα αποτύχει στις πανελλαδικές.	154
Το αγόρι και τα άλογα.	161
Το τελευταίο τανγκό.	168
Κομοδινί εκδίκηση	172
Μάστορες.	187
Τα μακριά δάχτυλα του Μένη Κουμανταρέα	191
Ο Χάρος ως διαφημιστής.	194
Πουλάκια	198
Μην πυροβολείτε τη Χαρούλα Αλεξίου	202
Η Αντζελίνα και ο μαλάκας.	208
Μύθοι.	213
Δύο αριστερά πόδια.	217
Η αγάπη	221
Θεματικό Πάρκο Εξαρχείων	225
Γυμνός σκοπός	231
Πορταριάλα	235
Κίτρινα μάτια	239
Και θα τα μάθει να ψαρεύουν...	251
Κάφκα στο θέατρο σκιών.	255

Να ήταν τα νιάτα δύο φορές...	263
Χρυσόσκονη	268
Εσείς αγύμναστος;	272
Το ελληνικό καλοκαίρι περιέχει τα πάντα	283
Στον φούρνο με τις ρόδες	288
Έρωτας	292
Συγκατοικώντας με το θαύμα	296
Υποχρεωτική θητεία για πάντα	301
Χίλια δώδεκα τηλεφωνήματα	305
Κόλαση	311
Η «17 Νοέμβρη» ως ονειρώξη	315
Δε ζουν. Φωτογραφίζουν	322
Το περίπτερο και ο ανάπηρος	326
Σίμωνες Κυρηναίοι	330
Το μέγιστο παράλογο	333
Το πέρασμα του Καραγάτση	340
Κοινή γαρ η μοίρα	345
«Εστιατόρια και εν γένει οίκοι ανοχής...»	348
Πώς ο κόσμος ξαναβρίσκει τη γεύση του	352
Κυρίες μου...	361
Πώς είναι δυνατόν η Ελλάδα να μην ευημερεί; . . .	371
Η τράπουλα της Ιστορίας	377

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Τα κείμενα του βιβλίου δημοσιεύθηκαν σε μια πρώτη μορφή σε εφημερίδες, περιοδικά και διαδικτυακούς τόπους από το 2009 έως το 2017. Ξανακοιτάζοντάς τα, διαπίστωσα ότι συγκροτούν μια ενότητα που παλινδρομεί μεταξύ μυθοπλασίας και καταγραφής της πραγματικότητας και αποδίδει ανθρώπους, γεγονότα και τοπία. Δείτε το παρόν βιβλίο ως μια απόπειρα συλλογικής αυτοβιογραφίας.

Ένα τριαντάφυλλο για την Κλυτώ

Μία φορά τον χρόνο έμπαινε ο πατέρας μου σε εκκλησία: κάθε ενάτη Μαΐου. Δε φίλαγε εικονίσματα, δεν έκανε καν τον σταυρό του. Άναβε μόνο δυο κεράκια και στεκόταν για λίγο σιωπηλός. «Το ένα είναι για τον παππού σου. Το άλλο για την Κλυτώ...» μου εξηγούσε όταν βγαίναμε στο προαύλιο.

Την ιστορία του παππού μου μπορούσα να τη βρω –ως σύντομη τουλάχιστον αναφορά– και στα βιβλία. Ο Χρήστος Χωμενίδης, γραμματέας του Σοσιαλιστικού Κόμματος Ελλάδας, ιδρυτικό μέλος του ΕΑΜ, σταλμένος από την Κυβέρνηση των Βουνών στην Πελοπόννησο για να διοργανώσει τις ελεύθερες εκλογές, συνελήφθη από τους Γερμανούς ενώ διέσχιζε με βάρκα τον Κορινθιακό, φυλακίστηκε και απαγχονίστηκε στην Πάτρα στις 9 Μαΐου του 1944. Όσα περαιτέρω στοιχεία μάθαινα από ανθρώπους κυρίως που τον είχαν γνωρίσει προσωπικά («εγώ θα

σου πω για τον παππούλη σου!» μου έταζαν διάφοροι πρέσβυτες και με καλούσαν σιμά τους) μεγάλωναν τον μύθο του. Ότι ήταν εξαιρετικά μορφωμένος, απ' τους ελάχιστους της γενιάς του που είχαν σπουδάσει στο εξωτερικό. Πως ήτανε μπαρουτοκαπνισμένος –πολεμιστής στη Μικρασία–, μα και παράλληλα κομψότατος, σε μια φωτογραφία του 1925 εικονίζεται στο Παρίσι με μαύρο κοστούμι, ρεπούμπλικα, μονόκλ και δερμάτινες γκέτες. Πως είχε πρωτοστατήσει στη δημιουργία ενός σοσιαλδημοκρατικής κατεύθυνσης κινήματος, που όμως δεν μπορούσε να έχει και σπουδαία τύχη στην πολωμένη Ελλάδα του Μεσοπολέμου, όπου ο κόσμος διχαζόταν σε Βενιζελικούς και Βασιλόφρονες και όσοι ριζοσπαστικοποιούνταν ακολουθούσαν το ΚΚΕ. Πως είχε δώσει το 1930 μία διάλεξη για τη Βιολογία, χαρακτηρίζοντάς την επιστήμη του μέλλοντος. Πως είχε παντρευτεί μια πληθωρικότατη γυναίκα, τη γιαγιά μου, αδελφή του Δημήτρη Γληνού, όμως είχαν χωρίσει ύστερα από λίγους μόλις μήνες –τι τόλμη για τα συμβατικά εκείνα χρόνια!– λόγω ασυμφωνίας χαρακτήρων. Πως διέθετε αξιοσημείωτη ευφράδεια και γοητεία – «όλες τον ερωτεύονταν τον πάππο σου!» μου είπε πρόσφατα μία κυρία ενενήντα ετών και μου τον σκιαγράφησε με χρώματα που δεν αποτυπώνονται εκ των πραγμάτων σε καμία φωτογραφία. Ότι αντιμετώπισε με παρρησία το εκτελεστικό απόσπασμα, επικεφαλής του οποίου

—σύμφωνα με μία τρομερή φήμη— ήταν ο μετέπειτα δικτάτωρ Γεώργιος Παπαδόπουλος, ταγματасφαλίτης τότε στην Πάτρα.

Η Κλυτώ όμως ποια ήταν; Η Κλυτώ ήταν η σύντροφος της ζωής του. Δεν είχαν παντρευτεί, καθώς εμφορούμενοι από επαναστατικό πνεύμα απέρριπταν πλέον αμφοτέροι τέτοια καλούπια. Συζούσαν σε ένα σπίτι στα Εξάρχεια, αλλά και σε όποιο νησί του Αιγαίου βρισκόταν ο παππούς μου εξόριστος. Η Κλυτώ διέθετε τη μόρφωση μιας μοσχαναθρεμμένης θυγατέρας στρατηγού της εποχής — μετέφραζε από τα γαλλικά, ήξερε πιάνο. Περιγράφεται επίσης ως κοκέτα, μπριόζα, αισθησιακή, όμορφη, μα κυρίως ωραία. Σε μια από τις λίγες της φωτογραφίες που έχω δει παίζει πινακλ και χαμογελά στον φακό τσαχπίνικα, κρύβοντας το μισό της πρόσωπο πίσω απ' τα τραπουλόχαρτα. Κατά την Κατοχή παρέμεινε εξαιρετική —λένε— οικοδέσποινα και ας μην είχε να κεράσει τους επισκέπτες παρά την μπομπότα και το υποκατάστατο του καφέ ρεβιθόζουμο που μοίραζαν στα συσσίτια. Το φρόνημα όσο και το κέφι της διατηρούνταν αμείωτα — κι εκείνη όπως και ο παππούς μου κάθε άλλο παρά προσέβλεπαν σε ένα ηρωικό τέλος. Έλπιζαν ότι θα συνέβαλλαν στη δημιουργία μιας καινούριας Ελλάδας. Ζούσαν σε αισιόδοξους κατά βάθος καιρούς.

Αρκετοί —υποθέτω— θα είχατε μιαν ανάλογη με την Κλυτώ γιαγιά ή θεία, που η προσωπικότητά της θα

σας μεταφέρθηκε μέσα από οικογενειακές διηγήσεις. Φανταστείτε λοιπόν εκείνη την κοπέλα, τριάντα δύο χρονών ήταν μόνο, να φτάνει το πρωί της ενάτης Μαΐου στις φυλακές της Πάτρας για να επισκεφθεί τον αγαπημένο της. «Ο άντρας σου σε περιμένει στην πλατεία» της λένε οι δεσμοφύλακες. Ανυποψίαστη σπεύδει και τον αντικρίζει να αιωρείται από ένα δέντρο, ανάμεσα σε άλλους εννιά κρεμασμένους. Ο δῆμῶς του του έχει κλέψει το ρολόι, φοράει ωστόσο –ανατριχιαστική λεπτομέρεια– το επίσημο κοστούμι του, που δεν το είχε πουλήσει στη μαύρη αγορά γιατί σκόπευε να το βάλει την ημέρα της Απελευθέρωσης. Η Κλυτώ πέφτει στα πόδια του και σπαράζει. Ζητάει το σώμα του – «αύριο θα το πάρεις» την πληροφορούν οι τσολιάδες – οι εκτελεσθέντες έπρεπε να μένουν σε κοινή θέα επί μιαν ολόκληρη μέρα προς παραδειγματισμόν των περαστικών. Την επομένη καταφέρει, χρηματίζοντας τον νεκροθάφτη, να τον βάλει σε έναν ατομικό και όχι στον ομαδικό τάφο. Πηγαίνει στα πεθερικά της στην Ακράτα Αχαΐας.

Βρίσκεται σε απόλυτη απόγνωση. Ζητάει από τον πατέρα μου να μείνει μαζί της, όμως εκείνος –δεκατριών χρονών παιδί–, όσο και να την αγαπάει, λαχταράει να επιστρέψει στη μαμά του. Αποπειράται να αυτοκτονήσει, τη σώζουν την τελευταία στιγμή. Οι περισσότερες γυναίκες που χάνουν τους άντρες τους είτε ξαναφτιάχνουν τη ζωή τους είτε γερνάνε διακονώντας την ηρωική τους μνήμη. Μα η

Κλυτώ δεν έχει τέτοια πρόθεση. «Βρήκα μια εξαιρετική μοδίστρα που το έσκασε από τα καμένα Καλάβρυτα!» λέει μια μέρα στις κουνιάδες της. «Πρέπει όλες να ραφτούμε για το μνημόσυνο του Χρήστου...» Εκλαμβάνουν εκείνες τον ενθουσιασμό της ως καλό σημάδι. Καλούν τη μοδίστρα σπίτι, ξεκινάνε τις πρόβες. Ανάμεσα σε μεζούρες και υφάσματα, η Κλυτώ διαφεύγει της προσοχής τους. Παίρνει μια μαύρη ζώνη, βγαίνει στο περιβόλι και κρεμιέται από μια λεμονιά.

Την ιστορία αυτή την άκουγα από τα παιδικά μου χρόνια με την ίδια πάντα συγκίνηση. Ένωθα ένα χρέος προς την Κλυτώ, δεν ήξερα όμως πώς να το εξοφλήσω. Κι ένα βιβλίο ακόμα θα κινδύνευε –λόγω της απόστασής μου από τα γεγονότα και τα πρόσωπα– να γλιστρήσει είτε προς τον μελοδραματισμό είτε προς την ψυχρότητα. Όσπου ένα απόγευμα, όταν η καλή μου ήταν έγκυος στην κόρη μας, πληροφορήθηκα τυχαία ένα περιστατικό, το οποίο μου έδειξε τον δρόμο: Δύο γυναίκες είχαν, λέει, πλησιάσει την Κλυτώ τον καιρό που περιπλανιόταν απεγνωσμένη στην Ακράτα. «Τι τον κλαις» της είχαν πει «τόσο πολύ τον Χωμενίδη; Αφού δεν είσαι χήρα του! Δε σε είχε στεφανωθεί! Δε σου είχε δώσει το όνομά του!». Ευθύς κατάλαβα τι της χρωστούσαμε.

Τώρα που γράφω, μια τρίχρονη σχεδόν Νίκη-Κλυταιμνήστρα Χωμενίδη τρώει το φρούτο της και αδημονεί να πάει στην παιδική χαρά.

Ο Αϊ-Βασίλης κι εγώ

Έπαψα να πιστεύω στον Αϊ-Βασίλη το 1971, σε ηλικία πέντε χρονών, όταν διασταυρωθήκαμε στην είσοδο της πολυκατοικίας μας.

«Φέρατε το δώρο μου!» ενθουσιάστηκα – για χατίρι μου είχε πετάξει με το έλκηθρό του από τον Βόρειο Πόλο στην οδό Δροσοπούλου 4, δεν υπήρχε άλλο παιδάκι στους έξι ορόφους. Απέφυγε να με κοιτάξει – έψαχνε νευρικά μέσα στις τσέπες της στολής του τα κλειδιά. Η μάνα μου είχε τα δικά της πιο πρόχειρα, άνοιξε εκείνη. Στο ασανσέρ στριμωχθήκαμε, ο Αϊ-Βασίλης κρατούσε μια σακούλα με τα κανονικά του ρούχα – «πλημμύρισαν τα αποδυτήρια στο Μινιόν» εξήγησε στη μάνα μου, «έσπασε μια σωλήνα της αποχέτευσης – βρόμισε ο τόπος – σιχαινόμουν να αλλάξω εκεί μέσα!». «Αμείβεστε τουλάχιστον καλά;» ρώτησε εκείνη. «Δε βαριέστε... Παίρνω ένα ποσοστό από τις φωτογραφίες που μου

τραβάνε με τα πιτσιρίκια. Πέρυσι τις γιορτές δούλευα σερβιτόρος στα μπουζούκια, έβγαζα τα τριπλά... Το ζήτημα είναι να με κρατήσουν στο Μινιόν και μετά την Πρωτοχρονιά, να κουβαλάω έστω κι βώτια από την αποθήκη. Χρειάζομαι μια μόνιμη δουλειά. Η Σταυρούλα μπαίνει στον μήνα της...»

Τα καλά νέα ήταν πως θα 'χαμε στην πολυκατοικία γεννητούρια. Τα κακά νέα ήταν ότι ο Αϊ-Βασίλης ονομαζόταν Μήτσος Βλάχος, γιος της θυρωρού μας, τύπος πολυτεχνίτης κι ερημοσπίτης, με λαδωμένο μαλλί μέσα στον σκούφο του και μάγουλα βλογιοκομμένα κάτω απ' την ψεύτικη λευκή του γενιάδα...

Τι και αν είχε καταρριφθεί παταγωδώς ο μύθος του; – εγώ επέμενα, για τα επόμενα σαράντα χρόνια, να ζητάω δώρα απ' τον Αϊ-Βασίλη.

Το 1974 του παρήγγειλα το τηλεκατευθυνόμενο αεροπλανάκι που είχα μπανίσει στη βιτρίνα του παιχιδάδικου Καλφάκης. Οι γονείς μου δεν είχαν λεφτά –βάρραγε μύγες ο πατέρας μου επί δικτατορίας ως δικηγόρος εργατικών σωματείων–, έλαβα έτσι τα ενενήντα εννιά πλαστικά κομμάτια ενός Σπιτ Φάιρ, με ένα σημείωμα που έγραφε ότι, εάν το συναρμολογούσα τέλεια, του χρόνου θα μου έφερνε ο Άγιος το τηλεκατευθυνόμενο. Το καλοκαίρι του '74 έπεσε η Χούντα, άνοιξαν οι δουλειές και η υπόσχεση εκπληρώθηκε.

Το 1979 τον εκλιπάρησα να κάνει καλά τον μπα-

μπά μου. «Δώρα μοιράζω σε παιδιά – δε θεραπεύω τον καρκίνο!» με επισκέφθηκε στον ύπνο μου και μου διευκρίνισε με ύφος απροσδόκητα εριστικό, που ίσως να έκρυβε τύψεις για την αδυναμία του.

Το 1981 τον παρακάλεσα να στείλει στην αγκαλιά μου ένα κορίτσι. Το συνομήλικό μου κορίτσι συγκεκριμένα, που είχε μετακομίσει αποκάτω μας και είχε κατάμαυρα μαλλιά, φακίδες στη μύτη κι ένα σωρό δικαιολογίες για να με αποκρούει όποτε διασταυρωνόμασταν και της πρότεινα να πάμε κινηματογράφο ή για πίτσα στη Φωκίωνος Νέγρη ή για να παίξουμε, αν προτιμούσε, πάκμαν στο ουφάδικο της γειτονιάς. «Ο επιμένων νικά!» με συμβούλεψε ο Άγιος και πράγματι το κορίτσι δέχθηκε με τα πολλά να δούμε μαζί τον Ε.Τ., εγώ όμως τόσο έτρεμα μη φάω χυλόπιτα, ώστε της ξεκαθάρισα, στο φανάρι της Πατησίων, πως δεν τη βλέπω ερωτικά, απλώς σαν φίλη. Δεν έδειξε ούτε να χαίρεται ούτε να λυπάται. Μεσ στο σκοτάδι του σινέ Τριανόν χώσαμε ταυτόχρονα τα δάχτυλα μες στα τσιπς και αγγιχτήκαμε – να 'ταν τυχαίο; Στο διάλειμμα αγόρασα και δεύτερο πακέτο, εκείνη όμως δήλωσε χορτάτη. Επί εβδομάδες αναρωτιόμουν εάν είχα βγει ή όχι μαζί της το πρώτο μου ραντεβού...

Οι δεκαετίες του 1990 και του 2000 μου τα 'φεραν όλα πρίμα – δεν είχα κάτι να ζητήσω από τον Αϊ-Βασίλη – ευχαρίστως πάντως θα τον κέρναγα κάνα δυο τρία ποτά στο μπαρ της αρεσκείας του,

«από κάτι χουβαρντάδες σαν εμένα» σκεφτόμουν «είναι η μύτη του τόσο κόκκινη...».

Το 2008 θρήνησα μέσα σε πέντε μήνες τη μάνα μου και το νεογέννητο αγοράκι μου. Δεν έκοψα την Πρωτοχρονιά του 2009 βασιλόπιτα – σε ποιον να βγάλω κομμάτι; – είχα απομείνει ολομόναχος στο σπίτι. Ζήτησα από τον Αϊ-Βασίλη είτε να μου δώσει κουράγιο να αυτοκτονήσω είτε να ξανασταθώ στα πόδια μου, να μη με αφήσει πάντως να σέρνομαι...

Το 2010 γεννήθηκε η κόρη μου. Και Αϊ-Βασίλης της έγινα εγώ.

Μόνο έτσι η ζωή είναι ωραία

Σεπτέμβριος 1999. Είμαι τριάντα τριών – έχω τα χρόνια του Χριστού, που έλεγαν οι παλιοί – αντίθετα όμως από Εκείνον, εγώ δε νοιάζομαι να διδάξω τίποτα σε κανέναν. Ζω σάμπως να έχω κάνει κοπάνα απ' το σχολείο στα δεκάξι μου και να μην έχω επιστρέψει ποτέ. Δεν έχω καμιάν απολύτως πρόθεση ούτε να σοβαρευτώ ούτε να νοικοκυρευτώ, πόσω δε μάλλον να πλουτίσω.

Ουσιαστικά είμαι πλούσιος. Κατοικώ σε ένα ισόγειο εσωτερικό διαμέρισμα τριάντα τετραγωνικών στην πλατεία Κολιάτσου. Σε πολυκατοικία του 1960. Δύο δωμάτια, κουζινίτσα, μπάνιο (με ροζ, «κουφετί» πλακάκια, όπως συνηθιζόταν τότε), το γραφείο μου, το κρεβάτι μου, ένα μικρό μπαλκόνι στον φωταγωγό... Στον πυθμένα του φωταγωγού, δυο μέτρα αποκάτω μου, παίζουν μαύρα παιδάκια, ενώ οι γονείς τους τηγανίζουν ρύζι ή γονατίζουν σε τρύπιο

χαλί με το κούτελο προς τη Μέκκα. Η Κολιάτσου και τα πέριξ είναι μια μικρή Αφρική. Κομμωτήρια για ράστα, ιδιωτικά τηλεφωνικά κέντρα –χίλιες δραχμές η πεντάλεπτη σύνδεση με Νιγηρία–, κλαμπ με μαύριξη μουσική και αραπίνες που μπαλαμουτιάζονται με τους δικούς τους φόρα παρτίδα μες στον δρόμο. «Έχουμε καταντήσει μετανάστες στην ίδια μας την πόλη!» γκρινιάζουν μέσα απ’ τις μασέλες τους οι παλιοί Κυψελιώτες. Εμένα μου αρέσει να είμαι μετανάστης, με ενθουσιάζει το πολυφυλετικό αυτό χύμα –δεκάδες γλώσσες στον αέρα και άλλες τόσες μυρωδιές εξωτικών φαγητών–, μου επιτρέπει, μεταξύ των άλλων, να πηγαίνω στο περίπτερο με τις πιζάμες, μέσα σε τόσες κελεμπίες ποιος θα με κοιτάξει στραβά;

Ουσιαστικά είμαι πλούσιος. Τα μυθιστορηματά μου αγοράζονται από κάθε λογής αναγνώστες – ένα μεγάλο ποσοστό, το ξέρω, τα χρησιμοποιεί απλώς για να στηρίζει την πετσέτα του στην πλαζ, δε με χαλάει ωστόσο αυτό, δε με ενδιαφέρει να ποδηγετήσω τα πλήθη – απ’ όταν, έφηβος, ξεκίνησα να γράφω, καημός μου ήταν να συγκινήσω δέκα φίλους, πέντε που είχα ήδη και πέντε που θα συναντούσα στη συνέχεια της ζωής μου...

Ένας μεγαλοεκδότης περιοδικών –ο οποίος τη μια μέρα νομίζει ότι είναι ο Χιου Χέφνερ του Playboy και την επόμενη ο Τεντ Τέρνερ του CNN– μου πληρώνει τριακόσιες χιλιάδες δραχμές για κάθε άρθρο ή διή-

γημα, βαυκαλίζεται ότι κι εγώ είμαι αντιστοίχως ο Νόρμαν Μείλερ. Δεν κάνω πάντως πασαλείμματα, δουλεύω κατά μέσο όρο δέκα ώρες καθημερινά, τα παλαιπωρώ τα γραπτά μου, το «delete» είναι το πιο πατημένο πλήκτρο στο κομπιούτερ μου – «τη σάρκα, το αίμα θα βάλω σε σχήμα βιβλίου μεγάλο», αυτός ο στίχος του Καρυωτάκη με στοιχειώνει, κι αν πρόκειται για σαρκασμό, εγώ τον παίρνω τοις μετρητοίς.

Τα λεφτά μου δεν τα βάζω καν στην τράπεζα. Τα φυλάω σε ένα κουτί παπουτσιών –ποιος θα μπει στον κόπο να διαρρήξει μια γκαρσονιέρα στην Κολιάτσου; Όποτε βγαίνω έξω, χώνω στην τσέπη μου πέντ' έξι χαρτονομίσματα δίχως καλά καλά να τα μετρήσω. Τα λεφτά μου τα τρώω και τα πίνω και τα ταξιδεύω – δεν οδηγώ καν αυτοκίνητο, μπαίνω σε ένα ταξί και λέω «βουρ στη Χαλκίδα για ψάρι!», εν μέρει θέλω να εντυπωσιάσω το κορίτσι με το οποίο έχω βγει ραντεβού, εν μέρει απολαμβάνω την αίσθηση πως ο κόσμος είναι ένας ολάνθιστος κήπος κι όλα τα φρούτα του στο χέρι μας...

Τις Τετάρτες τα απογεύματα πηγαίνουμε με το Ντεσεβό της μαμάς στους πρόποδες του Υμηττού και κόβουμε λουλούδια για τα βάζα της. Η μαμά οδηγεί απαίσια, από τα γύρω αυτοκίνητα τη μουτζώνουν και τη βρίζουν, εκείνη παριστάνει ότι δεν καταλαβαίνει, δυναμώνει απλώς στο κασετόφωνο τη φωνή του Φοίβου Δεληβοριά: «Μόνο έτσι η ζωή είναι ωραία...».

Σεπτέμβριος 2013. Είμαι σαράντα εφτά –έχω τα χρόνια του Ιωσήφ όταν γεννήθηκε ο Χριστός–, δεν έχω δει όμως ακόμα άγγελο Κυρίου. Ή ίσως και να 'χω. Η μαμά μου κοιμάται εδώ και πέντε χρόνια σε ένα μαρμαρίνο κρεβάτι στο νεκροταφείο της Νέας Σμύρνης. Μα το όνομά της αντηχεί εκατό φορές τη μέρα μες στο σπίτι – «Νίκη, μάζεψε επιτέλους τα τουβλάκια σου! Θεε, Νίκη, μια μπανάνα; Ο μπαμπάς φεύγει, Νίκη, θα του δώσεις ένα φιλί;». Όταν της πρωτομίλησα για τη γιαγιά Νίκη, που πήγε στον ουρανό προτού να γεννηθεί η ίδια, με κοίταζε απορημένη – «και τη βαφτίσατε Νίκη για μένα;» με ρώτησε.

Δεν έχω εγκαταλείψει την Κυψέλη, κατοικώ απλώς στους αντίποδες της Κολιάτσου. Τα στενά πάνω από την Πατησίων με δυσκολία περπατιούνται πια. Πέρυσι σε έπιανε φόβος από τις αγριεμένες φάτσες, φέτος σε πιάνει θλίψη από την εγκατάλειψη, η φτώχεια σάρωσε τον πολυπολιτισμό, οι αραπίνες δεν μπαλαμουτιάζονται πλέον με τους δικούς τους, εκδίδονται σε κάτι κωλο-Έλληνες για δέκα ευρώ.

Έχω πάψει να είμαι πλούσιος. Δουλεύω όσο και τη χαρισάμενη εποχή και βγάζω το ένα πέμπτο των χρημάτων και δεν τα βάζω σαν παλιόχαρτα στην τσέπη μου, τα μετράω και τα ξαναμετράω, πρέπει να πληρωθεί η ΔΕΗ, το σούπερ μάρκετ, η εφορία... Θυμάμαι έπειτα τη Λωζάντρα και αναθαρρώ: «Τις εστί πλούσιος; Ο εν τω ολίγω αναπαυόμενος».

Σηκώνομαι κάθε πρωί στις εφτά για να κατεβά-

σω τη Νίκη στο σχολικό. Όταν ξυπνάς πολύ πρωί, έχεις όλη τη μέρα μπροστά σου – ισχύει – μόνο που όλη τη μέρα σούρνεσαι. Για να μην ντουμανιάζω το σπίτι, παίρνω το κομπιούτερ μου και πηγαίνω να γράψω στα καφενεία. Έχω μάθει να αποκόπτομαι τελείως από το περιβάλλον και να συγκεντρώνομαι φορώντας τα ακουστικά κι ακούγοντας κλασική μουσική. Στα διαλείμματα, τα βγάζω και παρακολουθώ τις κουβέντες των θαμώνων. Συχνάζω σε συνοικιακά κατά προτίμηση στέκια, όπου πλειοψηφούν οι συνταξιούχοι. Πληροφορούμαι τα κουτσομπολιά της γειτονιάς, λαθρακούω λογομαχίες για το ποδόσφαιρο και για την πολιτική – πάνω απ' το τάβλι ή από την πρέφα ανταλλάσσουν εξωφρενικές πληροφορίες – πως τα ροδάκινα, λόγω χάριν, εισάγονται από το Ισραήλ, αφού πρώτα τα έχουν ψεκάσει ραβίνοι με σκοπό να ναρκώσουν τον Ελληνισμό. Πάω να ξεκαρδιστώ, συνειδητοποιώ αμέσως ύστερα πως με αυτά τα μυαλά –τα τηγανισμένα από την τηλεόραση, τα αλαλιασμένα από την κρίση– ψηφίζουν. Κρατιέμαι για να μη βάλω τα κλάματα.

Τα παιδιά έχουν ανάγκη και απ' τους δυο γονείς τους, βεβαιώνομαι για αυτό κάθε στιγμή. Όχι πως δεν μπορούν να μεγαλώσουν μια χαρά και με έναν –και με μισόν ακόμα–, όταν ωστόσο χώνουν το ένα χέρι στην παλάμη της μαμάς και το άλλο στην παλάμη του μπαμπά, η σιγουριά τους γίνεται αγαλλίαση.

Η συμβίωση, από την άλλη, φθείρει αδυσώπητα

τον έρωτα – η κοινή καθημερινότητα κινδυνεύει να καταντήσσει μια ατέρμονη σειρά από για ασήμαντη αφορμή καβγάδες – «γιατί μου πήρες τον αναπτήρα;»), «ποιος έκλεισε τον θερμοσίφωνα;») (λες και κυκλοφορεί κανένας τρίτος ενήλικας μες στο σπίτι). Η συμβίωση είναι λαμπαδηδρομία υπό βροχήν: Πασχίζεις να κρατήσεις τον πυρσό αναμμένο τσαλαβουτώντας μες στις λάσπες. Μονάχα η αίσθηση του χιούμορ και η έλξη των σωμάτων μπορεί να σε σώσει. Το μυστικό για να διαρκέσει μία σχέση είναι να ερωτεύεσαι τον ίδιον άνθρωπο ξανά και ξανά.

Ποιος όμως στην Ελλάδα του 2013 έχει διάθεση να ερωτευτεί; Όταν μάλιστα συμπιέζει ο κόσμος και τα βασικά του έξοδα για να βγάλει τον μήνα, τσακώνεται, αλληλοσπαράζεται. Οι πιο φανατικοί δεν είναι παραδόξως οι πιο αδικημένοι από την κρίση κι από τα αλλεπάλληλα κύματα λιτότητας. Είναι εκείνοι που ανέκαθεν αναζητούσαν μια ευκαιρία για να βγουν μπροστά, να τους παραδοθεί το πόπολο, να τους χειροκροτήσει έστω. Είναι οπαδοί της «καλής» βίας. Πού θα βρίσκονται άραγε σε δέκα χρόνια από σήμερα; Εκεί προφανώς που θα τους έχει πάει ο άνεμος. Ο συρμός...

Πρέπει να ερωτευτούμε ωστόσο ξανά στην Ελλάδα, την Ελλάδα του 2013. Επείγει. Όχι για να ξεφύγουμε από τα βάσανά μας. Μα για να βρούμε μια βάση – μια πλατφόρμα εκτόξευσης – για τα όνειρά μας. Καμία επανάσταση δεν έγινε ποτέ από ανθρώπους που τα έβλεπαν όλα μαύρα. Η επανάσταση –όπως

και ο έρωτας— είναι ένα φιτίλι που πυροδοτεί το πυροτέχνημα της ευτυχίας, το οποίο κρύβεις μέσα σου.

Παραδίδω τη Νίκη στο σχολικό και διασχίζω το Πεδίον του Άρεως. Η πάχνη δεν έχει ακόμα στεγνώσει απ' τα φύλλα, οι οδοκαθαριστές δεν έχουν μαζέψει τα πεταμένα προφυλακτικά από τις νυχτερινές αρπαχτές. Κατεβαίνω την οδό Ηρώων, με τις προτομές των αγωνιστών του 1821 ένθεν και ένθεν — παρ' όλα τα εμφύλια μίσση που τους χώριζαν, μαρμάρωσαν τελικά στους αιώνες ο ένας πλάι στον άλλον. Πάντοτε με εντυπωσίαζε πόσο ονειροπόλο βλέμμα είχε ο Αθανάσιος Διάκος, πόσο λεβεντομούνα ήταν η Μαντώ Μαυρογένους...

Στα πόδια του Κολοκοτρώνη ελλοχεύει ένας γάταρος —ένας τίγρης τσέπης— με παχιά γούνα και με ορθωμένα μουστάκια. Το ένα του αυτί είναι μισοφαγωμένο, απώλεια προφανώς σε συμπλοκή για τα μάτια κάποιας ωραίας. «Τι έγινε, μεγάλε;» τον ρωτάω. «Την κέρδισες τουλάχιστον την ψιψίνα;» Κάνει τη ράχη τόξο και γουργουρίζει απειλητικά. «Όχι σ' εμένα τέτοια!» τσαμπουκαλεύομαι με τη σειρά μου. Βγάζω απ' την τσέπη το πακέτο, του το τείνω. «Τσιγαράκι; Να κεράσω τσιγαράκι;» Ο γάτος τότε νιαουρίζει. Το νιαούρισμά του φτάνει στα αυτιά μου σαν γέλιο γάργαρο ή σαν στίχος του Άκη Πάνου: «Δεν προσκύ- ποτέ κανέ-, λένε όχι λέμε ναι, στην κρεμά- έχουμ' ανέ-, μας κηδέ- και ζωντανέ-...».

Μόνο έτσι η ζωή είναι ωραία.